

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх
справ
Кафедра теорії та історії держави та права

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри
теорії та історії держави та права
від 12.08.2024

Завідувач кафедри

Ігор ЛОГВИНЕНКО

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА (ОК.1)

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Кафедра	Кафедра теорії та історії держави та права (https://univd.edu.ua/uk/dir/1354/kafedra-teorii-ta-istorii-derzhavy-i-prava)
Контактний телефон	+38 0686305909 (роб.)
E-mail	kaftdp1f@gmail.com
ЛЕКТОР (ЛЕКТОРИ)	
	Загуменна Юлія Олександрівна , професор кафедри теорії та історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент E-mail: yuliyazagum@gmail.com Лекційний потік: ННІ №1, ННІ №2
Назва освітньо-професійної програми	Право (Право) – Law (Law)
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Статус дисципліни	Обов'язковий компонент освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (вивчається у 6 семестрі)
Мета вивчення дисципліни	Метою вивчення навчальної дисципліни «Філософія права» є засвоєння світоглядно-методологічного змісту права, поглиблення та конкретизація знань з філософії права та юридичних наук у галузі правничої діяльності.
Завдання вивчення дисципліни	Завданнями навчальної дисципліни «Філософія права»:

- формування системних та глибоких знань про об’єкт, предмет і методи філософії права, її понятійно-категоріальний апарат, основні вітчизняні та зарубіжні філософсько-правові школи, типи праворозуміння;
 - сутність та зміст права як міри свободи особи в її взаємовідносинах із державою, владою, законом;
 - підвищення рівня правової та політичної культури;
 - уміння визначити ціннісно-нормативні принципи аналізу різних типів праворозуміння;
 - формувати особисту політичну і громадянську позиції; розуміння змісту універсального загальноєвропейського та українського конституційного принципу верховенства права, вміння застосовувати його в узгодженості з принципами справедливості та законності.
 - засвоєння філософсько-методологічних підвалин сучасної юриспруденції для їх ефективного застосування у професійній практичній діяльності;
 - підвищення рівня світоглядної та методологічної культури; розвиток вмінь застосування філософських методів до професійної та дослідницької діяльності;
 - формування творчих підходів у пізнанні філософсько-методологічних аспектів феномену права та виявлення світоглядно-методологічних джерел сучасних парадигм юриспруденції;
 - закріплення знань щодо методологічних засад розуміння і цільового використання філософських термінологічних систем.
- У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен **знати**:
- сутність філософії права як вищого рівня правової свідомості, її специфіку і місце в системі правової науки, об’єкт, предмет, систему та методи філософії права;
 - основні вітчизняні та зарубіжні філософсько-правові школи та типи праворозуміння, здобувач має розуміти ціннісно-нормативні принципи аналізу різних типів праворозуміння;
 - основні сучасні правові доктрини, цінності

	<p>та принципи функціонування національної правової системи;</p> <ul style="list-style-type: none"> – генезис філософії права, її історичний розвиток та етапи формування; – філософсько-методологічні підвалини сучасної юриспруденції. <p>У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявляти основні тенденції розвитку правової системи України та інших держав, а також міжнародних відносин; – використовувати правові принципи та доктрини у професійній практичній діяльності; – визначати переконливість аргументів у процесі оцінки правових умов та обставин. оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему; – реалізувати свої права і обов'язки як члени суспільства, усвідомлюючи цінність громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина; – застосовувати філософські методи до професійної та дослідницької діяльності; – керуватися міжнародними стандартами прав людини, що знайшли обґрунтування у філософсько-правових концепціях видатних мислителів; – проникати у сутність соціально-правових явищ, виявляти та попереджувати правопорушення та конфліктні ситуації суспільного життя.
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS/годинах	3 кредити ECTS (загальний обсяг – 90 год.) 3 них:
	-аудиторна робота: 40 год.
	- самостійна робота: 50 год.
Форми та види проведення навчальних занять	<p>Форма навчання – денна</p> <p>Види навчальних занять.</p> <ul style="list-style-type: none"> – лекції: 10 год. – семінарські заняття: 30 год. – самостійна робота: 50 год.
Самостійна робота	Робота з навчальною літературою, нормативно-правовою базою; виконання контрольних робіт під час аудиторних занять та поза аудиторними заняттями.

Індивідуальні завдання	Цільові виступи, доповіді.	
Необхідне обладнання	Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор), комп'ютерне забезпечення з виходом у мережу Інтернет.	
Мова викладання	українська	
Контроль	<p>Методи контролю: усний та письмовий (опитування на семінарських заняттях; участь в дискусіях, цільові виступи, виконання самостійних робіт); тестовий.</p> <p>Форми контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поточний (опитування, тестування, веб-квести) <p>Критерії оцінки поточного контролю викладач повідомляє на першому занятті та перед кожними оцінюванням.</p> <ul style="list-style-type: none"> - проміжний (опитування); - підсумковий (екзамен). 	
Інтегральна компетентність, загальні компетентності (ЗК)	ЗК1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
	ЗК3.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
	ЗК7.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
	ЗК8.	Здатність бути критичним і самокритичним
	ЗК10.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
	ЗК11.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
	ЗК12.	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми
	ЗК13.	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати

Спеціальні компетентності (СК)		різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
	ЗК14.	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності
	СК1.	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві
	СК3.	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи
	СК13.	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ
	СК14.	Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ		
Програмні результати навчання (РН)		РН.01. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин. РН.03. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. РН.06. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему. РН.18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.
Критерії оцінювання результатів навчання		Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку). <i>Підсумкові бали навчальної дисципліни 100 балів ECTS= Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем 50 балів ECTS) + Кількість балів за підсумковим контролем 50 балів ECTS</i>

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема №1. Філософія права: предмет та завдання. Філософсько-правові вчення Стародавнього Сходу.

Поняття філософії права. Філософія права як світогляд, наука та навчальна дисципліна. Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Структура філософії права. Філософія права у системі наук, її основні питання і функції.

Методологічні проблеми філософії права. Сутність методології права та її рівні. Методологія пізнання права та методологія юридичної практики (правотворчість та правозастосування).

Практичне значення філософії права у підготовці майбутніх поліцейських.

Філософсько-правові вчення Стародавнього Сходу. Формування перших уявлень про право на Стародавньому Сході. Міфологічні, релігійні, етично-філософські тексти. Витоки державно-правових вчень у Стародавньому Єгипті та Межиріччі.

Політико-правові вчення у Стародавній Індії. Особливості філософсько-правової думки Стародавньої Індії у «Законах Ману». Зародження ідеї теократичної держави. Чернецька ідеологія буддизму та її еволюція.

Розуміння права у філософських ученнях Стародавнього Китаю. Даосизм як «правильний життєвий шлях людини чи народу». Уявлення про всесвітній лад і порядок Конфуція. Правові погляди китайських легістів.

Тема №2. Філософсько-правова думка Античності.

Загальна характеристика філософсько-правової думки Стародавньої Греції. Філософсько-правова думка раннього періоду (IX–VI ст.ст. до н.е.). Період розквіту давньогрецької філософсько-правової думки (V - перша половина IV в. до н. е.). Філософсько-правова думка періоду еллінізму (друга половина IV–II в. до н. е.). Гомер про справедливість та звичай, звичаєве право у поемах «Іліада», «Одіссея». Гесіод у поемі «Теогонія». «Труди і дні» про ідею права, справедливості. Геракліт та його діалектика і право розуміння. Піфагор та справедливі закони. Вчення Демокріта про закони.

Філософсько-правові та політичні вчення Стародавнього Риму: загальна характеристика, основні етапи їх розвитку. Природно-правове вчення Цицерона. Погляди на право римських філософів – стоїків. Римські юристи про право.

Тема №3. Особливості філософсько-правової думки в епоху Середньовіччя.

Основні риси філософсько-правової думки західноєвропейського середньовічного суспільства. Філософсько-правові погляди А. Августина. Вчення Т. Аквінського про державу і право. Формування доктрини канонічного права. Середньовічні єресі.

Формування та розвиток мусульманської правової думки. Політико-правові ідеї Корана і Суні.

Тема №4. Філософсько-правові вчення в Західній Європі у XIV–XVII століттях.

Особливості розвитку філософсько-правової думки в епоху Відродження та

Реформації. Данте про право. Теорія всесвітньої монархії. Державно-правові погляди про сутність законів і форми держави М. Падуанського. Філософсько-правові вчення Н. Макіавеллі. Вчення Ж. Бодена про державу. Теорія державного суверенітету. Формування утопічної течії у філософії права: Т. Мор, Т. Кампанелла.

Погляди М. Лютера на право і державу. Право і держава у віровченні Ж. Кальвіна. Тираноборчі ідеї щодо держави і права Е. Ла Боесі. Зародження державно-правової думки Нового часу.

Тема №5. Філософсько-правові вчення Нового часу.

Філософсько-правові вчення Франції в період Нового часу. Загальний зміст державно-правового вчення Ш.Монтеск'є. Теорія поділу влади Ш.Монтеск'є, її зміст і значення. Теорія народного суверенітету Ж. Ж. Руссо. Теорія суспільного договору Ж. Ж. Руссо. Філософсько-правова думка доби Великої французької революції. Закладення основ правового позитивізму формуванням філософського позитивізму. Вчення про суспільство О. Конта.

Розвиток філософсько-правової думки німецького Просвітництва. Філософія права німецької класичної філософії. Філософсько-правові погляди Й. Фіхте. Особиста свобода індивіда як база права. Свобода особи, правові відносини, право і держава. Філософсько-правове вчення Г. Гегеля, його система філософії права. Гегель про право і мораль, співвідношення права і закону. Громадянське суспільство і правова держава.

Розробка проблем права, державності і закону в філософії І. Канта. Сутність права, його співвідношення з законом. Право і мораль. Обґрунтування і розробка І. Кантом ліберальної теорії правової держави. Принцип розподілу влад в державі – реалізація ідеї категоричного імперативу І. Канта в сфері державності. Обґрунтування І. Кантом ідеї народного суверенітету. Абсолютна теорія покарання І. Канта. Філософсько-правові вчення К. Маркса і Ф. Енгельса.

Загальна характеристика особливостей англійської філософсько-правової думки Нового часу. Філософсько-правова думка Англійської революції: загальні риси. Етатизм, суспільний договір та природне право у філософсько-правовому вченні Т.Гоббса. Загальна характеристика ліберальної теорії Дж. Локка. Розподіл влад і право за Дж. Локком. Формування англійського правового позитивізму. Правове вчення Дж. Остіна.

Особливості становлення державно-правової думки в Північній Америці. Поширення лібералізму, теорій природного права та суспільного договору в колоніях Британської Америки. Загальна характеристика поглядів на право та державу Б. Франкліна. Бачення і розуміння державно-правових явищ Т. Джефферсоном. Формування поміркованого консервативного крила державно-правової думки в США: Дж. Адамс. Конституційно-правова теорія Дж. Медісона та її характеристика. Погляди В. Вілсона на міжнародне право.

Тема №6. Філософія права Новітнього періоду.

Загальна характеристика сучасної філософії права. Інтегративне праворозуміння як найбільш перспективний і евристично потужний напрям сучасної філософії права у світі.

Правові теорії соціологічного і позитивістського спрямування. Державно-правові концепції фашизму та націонал-соціалізму. "Чисте" вчення про право

Г. Кельзена.

Філософсько-правові концепції «відродженого» природного права. Державно-правові теорії елітаризму і технократії. Ліберальна концепція держави. Психологічна теорія права Л. Петражицького.

Неопозитивістська концепція права Г. Харта. Філософсько-правове вчення аналітичної юриспруденції.

Тема №7. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витоки, ідеї.

Зародження філософсько-правової думки в Київській Русі. Етапи формування давньоукраїнської державності та її фіксація у письмових джерелах. Початок становлення української державності. Розквіт Київської Русі за Володимира Великого. Християнізація та державність. Утвердження української ранньофеодальної держави. Правові настанови Я. Мудрого та В. Мономаха

Українська філософсько-правова думка XVI - початку XVII століття. Роль Києво-Могилянської Академії в державотворенні і праві (П. Могила, Ф. Прокопович, С. Яворський)

Погляди на право козацько-гетьманської держави. Внесок Б. Хмельницького в українське державотворення. Роль І. Мазепи в боротьбі за українську державність. Філософсько-правові засади «Конституції» П. Орлика.

Державно-правові концепції українського Відродження. Морально-правова характеристика вчення Г. Сковороди.

Погляди на право українських мислителів XIX століття: Т.Шевченко, І. Франко, М.Драгоманов, Л.Українка. Кордоцентрична філософія права П. Юркевича. Філософсько-правова концепція Б. Кістяківського.

Сучасна українська філософія права: загальна характеристика.

Тема № 8. Онтологія та гносеологія права.

Онтологічна природа права. Правова реальність. Широке і вузьке значення поняття правова реальність. Онтологічна підстава права. Деонтичний світ (світ права і моральності).

Природне і позитивне право як основні структурні елементи правової реальності. Основні підходи до розуміння природного права, його співвідношення з позитивним правом. Поняття природного права та позитивного права. Основні розбіжності між природним і позитивним правом. Розуміння змісту права і його проявів. Звичаєве право і правові доктрини як типи буття права.

Форми буття права: ідея права, закон, правове життя. Елементи правової реальності. Ідея права. Правова свідомість і правова культура. Структурні елементи ідеї права. Суб'єктивна (антропологічна) компонента, аксіологічна компонента, деонтична компонента. Закон (правові норми) та світ соціальних дій як елементи правової реальності. Інтегративні філософсько-правові вчення як підґрунтя комплексного і всебічного розуміння буття права. Значення філософсько-правового розуміння права для підвищення ефективності правотворення та нормотворення.

Поняття правової гносеології, її роль у вирішенні філософських та теоретико-правових проблем. Предмет гносеології права. Особливості предметного поля правової гносеології: аналіз різних підходів щодо вирішення проблеми. Гносеологія та епістемологія права. Їх співвідношення.

Проблема істини в історії філософії. Істина в науці. Наука і її «свобода від цінностей». Філософська істина. Ціннісний характер філософської істини. Критерії перевірки істинності знань. Правова норма, істина і справедливість. Особливості пізнання права. «Мертве» і «живе» право. Істинне право. Пізнання істинності у праві. Ступені пізнання у праві: чуттєве (буденне), позитивно-наукове (формально-логічне), філософське («софійне»).

Істина і істинність в праві. Проблема пізнання істинності у праві. Догматизм та релятивізм в правовій гносеології. Гносеологічна антиномія норми права.

Специфічні риси правотворчості та її детермінанти. Правотворчість в сучасній Україні. Дискретно-континуальний характер пізнання права. Закон як неостаточна нескінченна істина. Перебільшена релятивність правотворчості в Україні. Казуїстичність українського законодавства, надмірна зарегламентованість суспільних відносин в Україні.

Тема № 9. Антропологія права. Філософія гендеру.

Предмет антропології права. Типи філософських антропологій. Природа людини і право. Уявлення про людину як про «розумного егоїста». Homo sapiens, homo faber, діонісійська людина, постмодерна людина, телеологія людини. Співвідношення філософської антропології, доктрини права і галузевої юриспруденції. Концепція Homo sapiens як методологічна підстава природного (різноджерельного) права. Концепція Homo faber як методологічна підставу позитивного права.

Право і свобода співвідношення категорій. Філософський зміст і обґрунтування прав людини. Права людини з позиції філософій права. Сенс прав людини, їх статус та критерії легітимізації. Максимальна та мінімальна антропологія. Основний принцип обґрунтування прав людини з антропологічних позицій.

Особистість і право. Гуманістична природа права. Право крізь призму людських здібностей. Сутність людини юридичної.

Фундаментальні проблеми антропології права. Детермінізм і свобода волі. Інтелігібельний характер свободи. Каузальність і цілепокладання як види причинності у праві. Розум і воля.

Становлення теорії гендеру. Проблематика статі: виникнення та генеза. Егалітарні ідеї «Держави» Платона. Ідея природної ієрархії статей в Аристотеля. Ранньохристиянська рецепція статі. Усталення статевої ієрархії в філософії томізму. Проблема статі в контексті ренесансного гуманізму. Ідея природної рівності жінок і чоловіків у Т. Гоббса. Патріархальна теорія Філмера та її критика Дж. Локом. Рефлексія проблеми статі в Канта. Подолання статевої односторонності в філософії німецького романтизму.

Правові аспекти гендеру. Філософське ставлення до гендерної злочинності. Органи Національної поліції України в механізмі забезпечення гендерної рівності в Україні. Гендерна рівність і недискримінація.

Тема № 10. Аксіологія права. Філософія злочину і покарання.

Аксіологічне вчення права. Цінності в праві і право як цінність. Поняття «цінність права» у на сучасному етапі розвитку філософсько-правової думки.

Форми буття цінностей. Свобода як цінність. Право як форма свободи. Юридична та фактична свобода. Розуміння свободи в різні епохи, в різних

системах права.

Справедливість як основна правова цінність. Право як нормативно-правова справедливість. Розуміння категорії справедливості в різні епохи.

Філософсько-правове розуміння злочину. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини. Генеза інституту покарання.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94-96			
90-93			
85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
80-84			
75-79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками.
65-69			
60-64		E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою

			навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

Перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Поняття та предмет філософії права.
2. Філософія права як наука та навчальна дисципліна.
3. Методологія філософії права.
4. Структура філософії права.
5. Філософія права у системі наук, її основні питання і функції.
6. Формування перших уявлень про державу і право на Стародавньому Сході.
7. Розуміння права у Стародавньому Єгипті та Межиріччі.
8. Ведична філософія у Стародавній Індії та її підходи до відносин між людьми та їх упорядкованості.
9. Розуміння права у філософських ученнях Стародавнього Китаю.
10. Даосизм як «правильний життєвий шлях людини чи народу».
11. Уявлення про всесвітній лад і порядок Конфуція.
12. Правові погляди китайських легістів.
13. Загальні риси розвитку філософсько-правової думки у Стародавній Греції.
14. Особливості філософсько-правових поглядів Сократа.
15. Геракліт та його діалектика і право розуміння.
16. Піфагор та справедливі закони.
17. Вчення Демокріта про закони.
18. Філософське обґрунтування права Платоном.
19. Особливості поглядів Аристотеля на право.

20. Загальна характеристика філософсько-правової думки в Стародавньому Римі.

21. Природно-правове вчення Цицерона.

22. Погляди на право римських філософів – стоїків.

23. Римські юристи про право

24. Роль римської філософсько-правової думки у формуванні європейської правової науки та системи законодавства.

25. Основні риси філософсько-правової думки західноєвропейського середньовічного суспільства.

26. Філософсько-правові погляди А. Августина.

27. Вчення Т. Аквінського про державу і право.

28. Формування та розвиток мусульманської правової думки.

29. Коран як джерело мусульманського права.

30. Особливості розвитку філософсько-правової думки в епоху Відродження.

31. Державно-правові погляди про сутність законів і форми держави М. Падуанського.

32. Філософсько-правові вчення Н. Макіавеллі.

33. Вчення Ж. Бодена про державу. Теорія державного суверенітету.

34. Формування утопічної течії у філософії права: Т. Кампанелла.

35. Формування утопічної течії у філософії права: Т. Мор.

36. Погляди М. Лютера на право і державу.

37. Тираноборчі ідеї щодо держави і права Е. Ла Боесі.

38. Теорія поділу влади Ш.Монтеск'є, її зміст і значення.

39. Погляди на державу і право Ж. Ж. Руссо.

40. Філософсько-правова думка доби Великої французької революції.

41. Вчення про суспільство О. Конта.

42. Погляди Вольтера на право і державу.

43. Державно-правове вчення К. Гельвеція.

44. Філософсько-правові підходи Ф. Бекона.

45. Загальні риси філософії права німецької класичної філософії.

46. Розробка проблем права, державності і закону в філософії І. Канта.

47. Вчення про право І. Фіхте.

48. Філософсько-правове вчення Г. Гегеля, його система філософії права.

49. Філософсько-правові вчення К. Маркса і Ф. Енгельса.

50. Погляди на право Г. Гуго.

51. Аристократична теорія права та держави Ф. Ніцше.

52. Філософсько-правова думка Англійської революції: загальні риси.

53. Етатизм, суспільний договір та природне право у філософсько-правовому вченні Т. Гоббса.

54. Загальна характеристика ліберальної теорії Дж. Локка.

55. Правове вчення Дж. Остіна.

56. Розподіл влад і право за Дж. Локком.

57. Поширення лібералізму, теорій природного права та суспільного договору в колоніях Британської Америки.

58. Загальна характеристика поглядів на право та державу Б. Франкліна.

59. Бачення і розуміння державно-правових явищ Т. Джефферсоном.

60. Правовий позитивізм В. Вілсона.
61. Політико-правовий федералізм А. Гамілтона.
62. Конституційно-правова теорія Дж. Медісона та її характеристика.
63. Теорія солідаризму Л. Дюгі.
64. Ліберальна економіко-правова доктрина Ф. Гаєка.
65. Юридичний неопозитивізм у працях Г. Кельзена.
66. Юридичний постпозитивізм у працях Х. Харта.
67. Філософсько-правова думка Київської Русі
68. Ідея рівноцінності і рівноправності народів, сформульовану митрополитом Іларіоном у «Слові про закон і благодать».
69. Утвердження української ранньофеодальної держави. Правові настанови Я. Мудрого та В. Мономаха
70. Роль представників Києво-Могилянської Академії в державотворенні і праві.
71. Ідеї державотворення П. Могили.
72. Суспільно-політичні погляди Ф. Прокоповича.
73. Внесок Б. Хмельницького в українське державотворення.
74. Роль І. Мазепи в боротьбі за українську державність.
75. Філософсько-правові засади «Конституції» П. Орлика.
76. «Філософія серця» у працях Г. Сковороди.
77. Антропологічні підстави філософії права П. Юркевича.
78. Філософсько-правові погляди Т. Шевченка.
79. Права людини, свобода та закон у вченні М. Драгоманова.
80. Філософсько-правові погляди М. Грушевського.
81. Державно-правові погляди І. Франка.
82. Державно-правові погляди Б. Кістяківського.
83. Сучасна філософська-права думка в Україні.
84. Онтологічна природа права. Правова реальність
85. Гносеологія права як складова філософії права.
86. Антропологічні основи права.
87. Філософський зміст і обґрунтування прав людини.
88. Основи теорії гендеру.
89. Правова аксіологія: історія виникнення, основні поняття та принципи.
90. Філософія покарання: право покарання і право на покарання.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна та наукова література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартіч Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с.
3. Гайдунін О.О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: Підручник для вищ. військ. навч. закл. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2021. 472 с.

4. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

5. Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 208 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть. За заг. ред. д-ра філос. наук І. В. Карівця. Навчальний посібник. Л.: Львівська політехніка, 2022. 240 с.

2. Бандура О.О. Онтологія права як складова філософської онтології. Філософські та методологічні проблеми права. 2021. № 2 (22). С. 48–55.

3. Ванджурак Р.В. Вплив давньогрецької філософії права на сучасну українську юриспруденцію : монографія / наук. Ред. М.В. Костицький. Київ : Вістка, 2023. 248 с.

4. Костицький М.В. Потреба використання цілісної методології в сучасній юридичній науці. Філософські та методологічні проблеми права. 2022. № 1 (23). С. 7-13.

5. Павлишин О.В. Міжпредметні зв'язки філософії права. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 2 : Філософія права. Х. : «Право», 2017. С. 471-475.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 2102-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 № 1629-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> .

4. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-ІV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1906-15> .

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> .

Інформаційні ресурси в інтернеті:

1. Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <https://lib.univd.edu.ua/> .

2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

3. Інституційний Репозитарій Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/> .

4. Стэнфордская философская энциклопедия: переводы избранных статей. URL: <http://www.philosophy.ru/ru/linux/%20linux1.html>.

5. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>.